



SULEYMAN DEMIREL
UNIVERSITY

РАҚЫШ ӘМІР ЖӘНЕ ҚҰРМАЛАС СӨЙЛЕМ СИНТАКСИСІ

ОРЫНДАҒАН: ЖАНТАЕВА А.

ТЕКСЕРГЕН: ЖОЛШАЕВА М.С.

ТОБЫ: KZ(PH)-3A



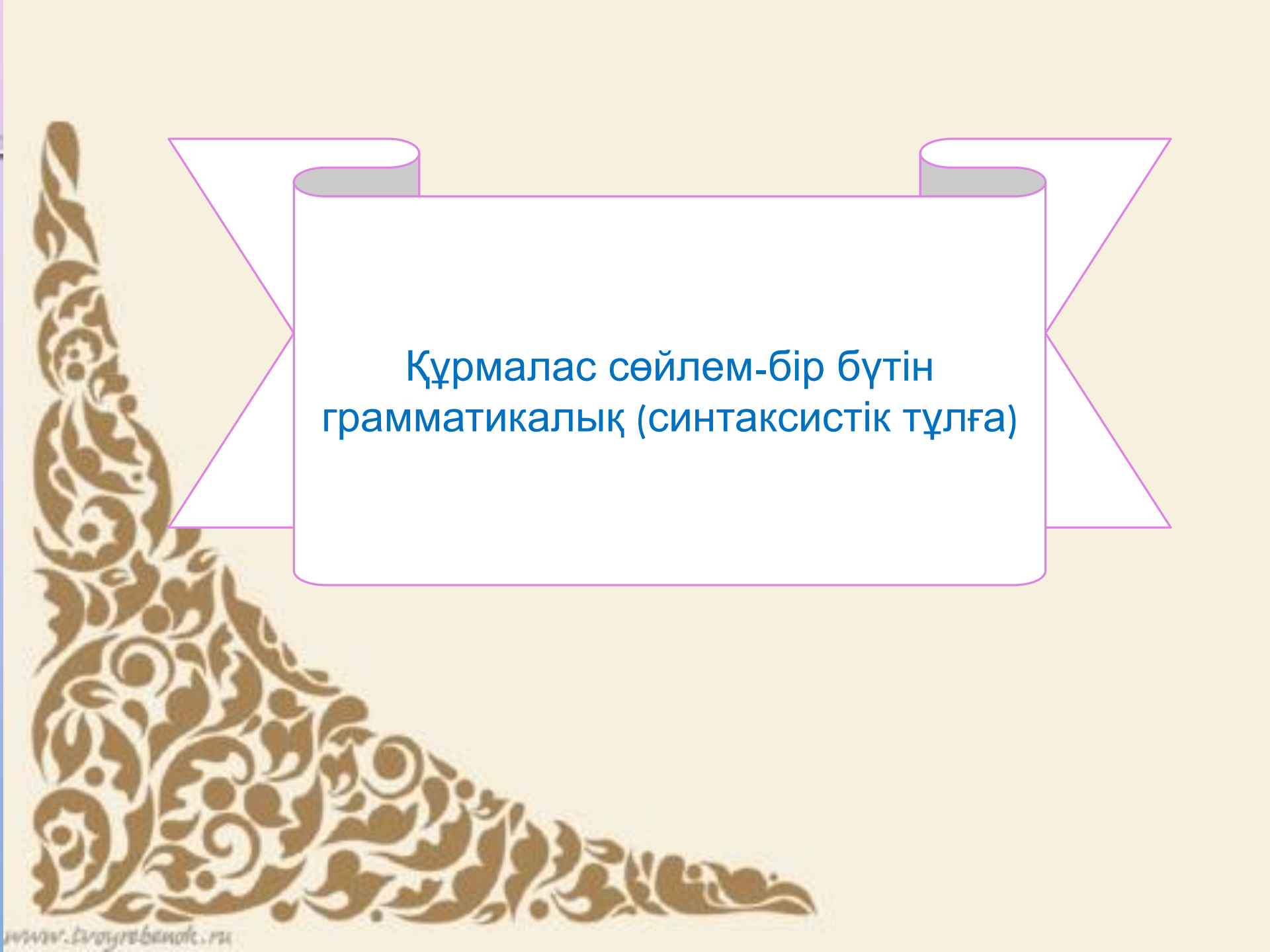
Рақыш әмірі



- 1930 жылы туылған, Жамбыл ауданына қарасты Аса ауылында дүниеге келген
- Филология ғылымдарының докторы
- Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетін бітірген
- 80-нен аса ғылыми еңбектері бар, 7 монографиясы жарық көрген
- «Құрмет белгісі» орденімен,
- Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесінің Құрмет Грамотасымен марапатталған

ҒЫЛЫМ ЖОЛЫ

- 1954 – 55 ЖЫЛЫ МЕКТЕП МҰҒАЛІМІ,
- 1965 – 69 ЖЫЛЫ ҚАЗІРГІ ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ ҚАЗАҚ ТІЛІ КАФЕДРАСЫНЫҢ МЕҢГЕРУШІСІ,
- 1966 – 74 ЖЫЛЫ ДЕКАН,
- 1974 – 87 ЖЫЛЫ АЛМАТЫ ПЕД. ШЕТ ТІЛДЕР ИНСТИТУТЫНДА РЕКТОРЛЫҚ ЖАЛПЫ ТІЛ БІЛІМІ КАФЕДРАСЫНЫҢ МЕҢГЕРУШІСІ,
- 1992 ЖЫЛДАН ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІНДЕ ҚАЗАҚ ТІЛІ КАФЕДРАСЫНДА ОҚЫТУШЫ.



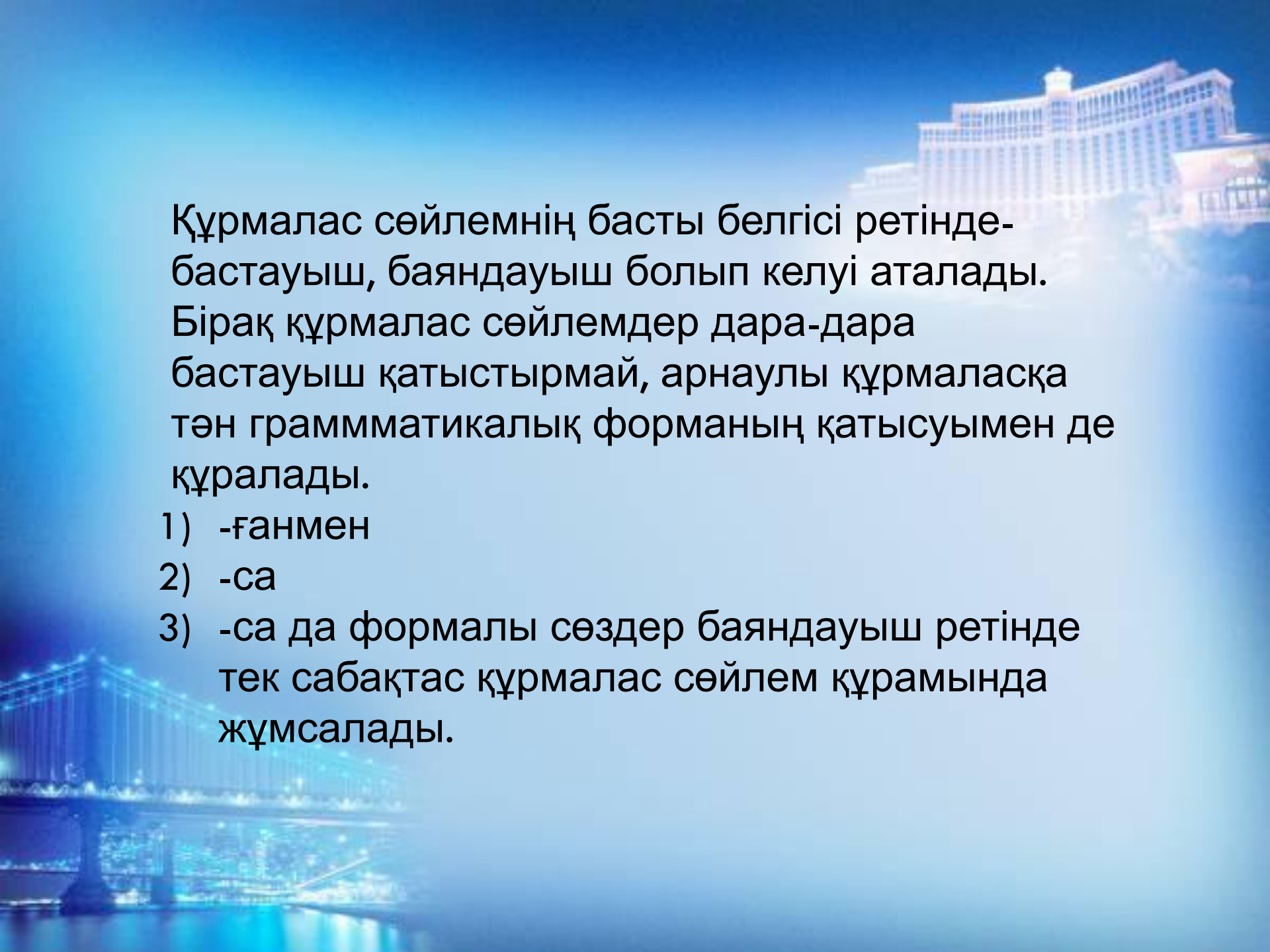
Құрмалас сөйлем-бір бүтін
грамматикалық (синтаксистік тұлға)

а) Ол компоненттерімен бірігіп, бір тұтас мағына білдіреді: табиғаттағы заттардың, адамдардың іс-әрекетіндегі байланыстарды көрсетеді

ә) Құрмалас сөйлем бір бүтін дербес грамматикалық тұлға болғандықтан, оны қалыптастыратын синтаксистік формасы болады.

Құрмалас сөйлем-бір бүтін семантикаға
ие тұлға.

Оның семантикасы көп аспектілі, көп
компоненттен құралады.



Құрмалас сөйлемнің басты белгісі ретінде- бастауыш, баяндауыш болып келуі аталады. Бірақ құрмалас сөйлемдер дара-дара бастауыш қатыстырмай, арнаулы құрмаласқа тән грамматикалық форманың қатысуымен де құралады.

1) -ғанмен

2) -са

3) -са да формалы сөздер баяндауыш ретінде тек сабақтас құрмалас сөйлем құрамында жұмсалады.

Құрмалас сөйлемдер жүйесінде құрылымдық типтер бар. Олар құрылымдық ерекшеліктері аталып, топталып зерттеледі. Құрмалас сөйлемдер ұйымдасу ерекшелігіне қарай мынандай ірі екі топқа бөлінеді:

1. Салалас құрмалас сөйлем
2. Сабақтас құрмалас сөйлем

- КОНСТРУКЦИЯҒА ҚАТЫСАТЫН КОМПОНЕНТТЕР БАЯНДАУЫШТАРЫ ТҮГЕЛДЕЙ ТИЯНАҚТЫ ФОРМАДА ҚАТЫСҚАН ҚҰРМАЛАС СӨЙЛЕМДЕР **САЛАЛАС ҚҰРМАЛАС СӨЙЛЕМДЕР** ДЕП АТАЛАДЫ. **МЫСАЛЫ: ӘЛІ ДЕ БІР АЙ ЖҚМЫС ІСТЕЙТІН ЕДІМ, БІРАҚ ӘКЕМ ҚАЙТ-ҚАЙТТЫҢ АСТЫНА АЛДЫ.**
- КОНСТРУКЦИЯНЫҢ БІРІНШІ КОМПОНЕНТІ БАЯНДАУЫШЫ ТИЯАҚСЫЗ ФИНИТТІК ЕМЕС-КӨСЕМШЕ, ШАРТТЫ РАЙ, ҚИМЫЛ ЕСІМ ТҰЛҒАЛАРЫН АЛЫП, СОЛ АРҚЫЛЫ ЕКІНШІ КОМПОНЕНТПЕН БАЙЛАНЫСЫП ҚҰРЫЛСА, ОЛ **САБАҚТАС ҚҰРМАЛАС СӨЙЛЕМДЕР** ДЕП АТАЛАДЫ. **МЫСАЛЫ: МАЙ АЙЫ АЯҚТАЛСА ДА, КҮН СУЫТЫП ТҰР**

Құрмалас сөйлем құрамына қарай:

- 1. Екі компонентті құрмалас сөйлемдер*
- 2. Көп компонентті құрмалас сөйлемдер*

Көп компонентті құрмалас сөйлемдер үш және одан да көп жай сөйлем типтес компоненттерден құралады.



Назарларыңызға рақмет!